

การสร้างสรรคเพลงอีสานร่วมสมัยจากทำนองลำผู้ไท The Creation of Contemporary Music with Phutai Melody.

สมศักดิ์ ท้าวสabay¹ และสุรพล เนสุสินธุ์²

Somsak Taosabai¹ and Surapon Nesusin²

¹นักศึกษา ปริญญาโท สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

²อาจารย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

¹Master Student Music Fine and Applied Faculty of Fine and Applied Arts Khonkaen University

²Lecturer from the Faculty of Fine and Applied Arts Khonkaen University

Corresponding Author Email: saksabai@gmail.com

Received: 20 February 2022

Revised: 19 March 2022

Accepted: 21 March 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดการสร้างสรรคทำนองลำผู้ไท และ 2. สร้างสรรคเพลงอีสานร่วมสมัยจากทำนองลำผู้ไท โดยเป็นงานวิจัยสร้างสรรค์และวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แนวคิดการเรียบเรียงตามทฤษฎีดนตรีสากล และเนกาทีฟฮาโมนี โดยมีวิธีการวิจัยเริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลภาคสนาม การสัมภาษณ์ ซึ่งนำไปสู่การตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ และการสร้างสรรค์ผลงานเพลง ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดการสร้างสรรคทำนองลำผู้ไท พบว่า มีหลายรูปแบบได้แก่ การกำหนดจังหวะเพลง การกำหนดทิศทางของเพลง การสื่ออารมณ์ การตีความทำนองเข้าสู่บทเพลง การเทียบเคียงเครื่องดนตรี การสอดประสานทำนอง การวางโครงสร้างของคอร์ด การวางรูปแบบเพลง และ 2) การสร้างสรรคเพลงอีสานร่วมสมัยจากทำนองลำผู้ไท พบว่า มีขั้นตอน ประกอบด้วย (1) การวางคีตลักษณ์ออกเป็น 3 ท่อนเพลงเป็น A, B, และ C โดยท่อน A สื่อถึงการเดินทางอพยพของชาวผู้ไท โดยใช้บันไดเสียง ซีโอเอเลียน และ ซีโดเรียน ท่อน B สื่อถึงการค้นพบที่ตั้งถิ่นฐานและการสร้างบ้านแปงเมือง และท่อน C สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมชาวผู้ไท ที่หล่อหลอมเข้ากับวัฒนธรรมจากภายนอก (2) การสร้างทำนองมีวิธีการสร้างคือ การต้นสดและนำโมทีฟมาพัฒนา (3) การสร้างคอร์ดโดยใช้คอร์ดโปรเกรสชันและการสลับปรับเปลี่ยน (4) การสร้างจังหวะจากกลองใหญ่ชาวผู้ไท การพัฒนาให้เป็น 3 พยางค์ การกระสวนจังหวะตามเครื่องดนตรี และการใช้เสียงเสียงอิเล็กทรอนิกส์ ซินธิไซเซอร์ และ (5) การพัฒนาทำนองมี 3 รูปแบบ ได้แก่ ทฤษฎี เนกาทีฟฮาโมนี การหดของตัวโน้ต และการใช้โน้ตขัด

คำสำคัญ: การสร้างสรรค, เพลงร่วมสมัย, ทำนองลำผู้ไท

Abstract

This research consists purposes were 1. to study principles in composing Phutai music melody and 2. to create contemporary music using Phutai melody. The study was conducted in a qualitative creative design with the principle of western music theories and negative harmony. The data were gathered using field study and interview and used in music composition. The results of the study were as follows. 1) In terms of the principles in Phutai music melody, a variety of music patterns including the setting of tempo and song direction, expression of song emotion, interpretation of melody in music, harmony, melody, chord structure, and music design was found. and 2) in terms of the creation of contemporary music using Phutai melody, five stages were involved. (1) The first stage was the design of the song structure. 3 components namely A, B, and C were considered. The A component expressed the immigration of Phutai people. The component was composed using C Aeolian and

C Dorian scales. Moreover, Component B expressed the exploration of settlement meanwhile component C expressed the mixture between the Phutai and external cultures. (2) The second stage was the composing of the melody. (3) The third stage was chording. Chord progression and shifting were used. (4) The fourth stage was the forming of tempo using Phutai Klong Yai (Bass drum), triplets, rhythmic patterns of each instrument, and electronic synthesizer. and (5) stage was rhythm development using three principles of negative harmony, diminution, and syncopation.

Keywords: Creation, Contemporary Music, Phutai Melody

บทนำ

การออกแบบงานสร้างสรรค์ผลงานทางดนตรี ต้องขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถความสนใจและจินตนาการอันไร้ขอบเขตของผู้สร้างสรรค์ ประกอบกับธรรมชาติของชิ้นงานที่เป็นต้นแบบ ที่นำเสนอเชิงประจักษ์ เป็นบทพิสูจน์สุดท้ายว่าในการสร้างสรรค์ผลงานทางดนตรี ไม่ว่าจะเป็นมีความเป็นนามธรรมสูงเพียงใด แต่ต้องมีความรู้ทางวิชาการที่รองรับการสร้างสรรคนั้น มีความชัดเจนสามารถอธิบายได้โดยอิงหลักทฤษฎี ซึ่งมีความเป็นวิทยาศาสตร์สูง ดังนั้นผลงานสร้างสรรค์ด้านดนตรีจึงเพียบพร้อมด้วยองค์ความรู้และสุนทรีย์อย่างเป็นธรรมชาติ (ณัชชา พันธุ์เจริญ, 2558) การประยุกต์เพลงพื้นบ้านมาใช้ในการแต่งเพลง คือวิธีการแต่งเพลงอีกวิธีหนึ่ง ที่นักแต่งเพลงไทยนิยมใช้กันอยู่ คือการนำคำกลอนแบบพื้นบ้านมาใช้ เพลงพื้นบ้านที่นำมาใช้คือเพลงพื้นบ้านดั้งเดิมใช้ร้องเล่นสืบทอดกันมาแต่ครั้งโบราณ นอกจากนี้ การประยุกต์เพลงพื้นบ้านยังสามารถประยุกต์เพลงพื้นบ้านให้เข้ากับดนตรีประเภทวงสตริงได้เป็นอย่างดี ลักษณะการประยุกต์เพลงพื้นบ้านที่เหมาะสม ผู้แต่งมักจะมิจุดประสงค์ในการเล่าเรื่อง เพราะเพลงพื้นบ้านมี ลักษณะเปิดกว้างในการแต่งให้เล่าเรื่องราวต่าง ๆ (ปิยพันธ์ แสนทวีสุข, 2546)

ภาคอีสานเป็นพื้นที่ ๆ ี่มีความเป็นดนตรีสูงที่สุดในประเทศไทยมีความวิจิตรพิสดารของทำนอง เพลงอีสานเป็นเครื่องแสดงออกถึงความเจริญของสังคมในอดีต ความเป็นชาวอีสานมีลักษณะเด่นกว่าชาวพื้นเมืองได้ก็ว่าได้ในดินแดนชาวสยาม ทั้งนี้ก็เพราะว่าอีสานเป็นแหล่งวัฒนธรรมใหญ่โตมาก่อนมีผู้คนจำนวนมาก ทำให้ดนตรีที่บรรเลงประกอบมีความหลากหลายมากกว่าภาคใด ๆ ในประเทศไทย (สุกรี เจริญสุข, 2538) โดยในกลุ่มชนที่อาศัยในภาคอีสานนี้ กลุ่มภูไทเป็นกลุ่มที่ถือได้ว่ามีความเป็นวัฒนธรรมมากที่สุด ซึ่งพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2526, น.553) อธิบายว่า ภูไทเป็นชนชาติไทยสาขาหนึ่งแทบสิบสองจุไท ชาวภูไทเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใหญ่ที่สุดรองลงมาจากกลุ่มไทลาว โดยมีแม่น้ำโขงแยกกลุ่มนี้ออกจากภูไทในภาคเหนือของลาว และหยวน กลุ่มภูไทกลุ่มใหญ่ที่สุดอาจจะอยู่แถบกลุ่มน้ำโขงและแถบเทือกเขาภูพาน ได้แก่ จังหวัดนครพนม ได้แก่ อำเภอดงคำชะอี อำเภอธาตุพนม อำเภอเรณูนครนาแก จังหวัดสกลนคร ได้แก่ อำเภวาริชภูมิจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอเขาวง อำเภอสหัสขันธ์ อำเภอนาคู อำเภอห้วยผึ้ง ส่วนภูไทในภาคกลาง ปรากฏในจังหวัดราชบุรีและเพชรบุรีเรียกว่าลาวโซ่ง วัฒนธรรมประเพณีชาวภูไทมีเอกลักษณ์เป็นจุดเด่นหลายด้าน เช่น การแต่งทำนองดนตรีเรียกว่าทำนองภูไท การก่อสร้างบ้านแบบภูไท โดยจะมีป้อมเอี่ยมเป็นช่องลม มีประตูป้องกันต่างยาวจรดพื้น มีห้องภายในเรือนเป็นห้องเล็ก ๆ ที่เรียกว่าห้องส่วม เอกลักษณ์การแต่งกายการทอผ้าห่มผืนเล็กห่มแทนเสื้อกันหนาวใช้คลุมไหล่เรียกว่าผ้าจ่อง ประเพณีที่เป็นจุดเด่น ได้แก่ การลงช่วง พิธีแต่งงาน การทำมาหากิน การถือผีและการเลี้ยงผี นอกจากนั้นยังมีการฟ้อนแบบผู้ไทเรณูนคร เป็นการฟ้อนประเพณีที่มีมาแต่บรรพบุรุษที่สร้างบ้านแปลงเมือง การฟ้อนภูไทถือว่าเป็นศิลปะเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรม (จังหวัดนครพนม, 2561)

ด้วยเอกลักษณ์ที่โดดเด่นในด้านวัฒนธรรมประเพณี ด้านดนตรีของชาวภูไทก็มีความโดดเด่นมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ความงดงามของดนตรีผู้ไทสามารถแยกออกเป็นองค์ประกอบทางดนตรี ได้แก่ ท่วงทำนอง ภาษาร้อง จังหวะ การร้อง การรำ ซึ่งมีความลงตัวเป็นอย่างมาก นอกจากนั้น ยังมีเครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวภูไท ได้แก่ ปี่ พิณ แคน ขอบั้งไม้ไฟ กลอง เป็นแบบ

ฉบับดั้งเดิมของชาวผู้ไทจนถึงปัจจุบัน แต่ด้วยความทันสมัยทางด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ดนตรีผู้ไทได้เลือนหายไปจากสังคม อันเนื่องมาจากถูกมองว่าล้าหลังไม่ทันสมัย ดังนั้น เพื่อเป็นการรักษาวัฒนธรรมดนตรีดั้งเดิมของชาวผู้ไท ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการสร้างสรรค์ดนตรีผู้ไทร่วมสมัยขึ้นมา เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสร้างสรรค์งานใหม่ ให้มีความทันสมัยเข้าถึงคนฟังในปัจจุบัน โดยนำทำนองของชาวผู้ไทดั้งเดิมมาสร้างสรรค์ให้เกิดมิติใหม่ในกรอบทฤษฎีดนตรี โดยใช้เครื่องดนตรีชาวผู้ไท ได้แก่ ปี่ภูไท แคน ขอบังไม้ไผ่ มาผสมผสานกับเครื่องดนตรีสากลเพื่อให้เกิดความทันสมัยเข้ากับยุคปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

ดังนั้น จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัย จึงมีความต้องการที่จะศึกษาวิจัยและสร้างสรรค์ผลงานดนตรีผู้ไทร่วมสมัย โดยใช้ชื่อเรื่องว่า “การสร้างสรรค์เพลงอีสานร่วมสมัยจากทำนองลำภูไท” เพื่อนำไปสู่การเผยแพร่เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาวผู้ไทให้เกิดประโยชน์ในด้านวิชาการและด้านต่าง ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการสร้างสรรคทำนองลำภูไท
2. เพื่อสร้างสรรค์เพลงอีสานร่วมสมัยจากทำนองลำภูไท

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ จำนวน 6 คน ที่มาจากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประกอบด้วย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 กลุ่มผู้รู้ หรือกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 2 คน คือ หมอลำไสว หวังพรหม และหมอลำสำลี อาจิวชัย และกลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านการปฏิบัติ จำนวน 4 คน คือ นายพงศพร อุบนิ (อ้น แคนเขียว) นายสุจินต์ กุลชนะรงค์ (จินนี่ ภูไท) นายธรรมชาติ งามะพันธ์ และนายวิเชษฐ์ สุดไธ

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview) ประกอบด้วย ตอนที่ 1 สอดภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเชิงลึก ตอนที่ 2 แบบสอบถามแสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมดั้งเดิม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมถึงวัฒนธรรมทางด้านดนตรีที่เป็นแบบฉบับของชาวผู้ไทด้วย และตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ (Document Research) อาทิ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายและการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และ 2) แล้วนำมาวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎีการสร้างสรรคทางดนตรีเพื่อใช้เป็นต้นแบบในการสร้างสรรค์ดนตรีอีสานร่วมสมัยจากทำนองลำผู้ไท

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการสร้างสรรคเพลงอีสานร่วมสมัยจากทำนองลำผู้ไท ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาแนวคิดการสร้างสรรคทำนองลำภูไท

ผลการวิจัยพบว่า โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านงานสร้างสรรค์จำนวน 4 ท่าน พบว่า จากการสัมภาษณ์อาจารย์

ธรรมชาติ ถามะพันธ์ (สัมภาษณ์, 25 ตุลาคม 2564) พบว่า มีกลวิธีรวมถึงแนวความคิดและหลักการทำงาน ได้แก่ การกำหนด จังหวะเพลง การกำหนดทิศทางของเพลง การสื่ออารมณ์ของเพลง การตีความจากทำนองเข้าสู่บทเพลง การตีความจากการใช้คำ ขวัญในพื้นที่ต่าง ๆ การเลือกใช้เครื่องดนตรี จากการสัมภาษณ์นายสุจินต์ กุลชนะรงค์ (อ.จินนี่ ภูไท) (สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2564) พบว่า มีแนวทางในการทำเพลงอีสานร่วมสมัย ได้แก่ การเทียบเคียงลักษณะของเสียงและรูปร่างของเครื่องดนตรีตะวันตกและ เครื่องดนตรีอีสาน โดยใช้บรรเลงทำนองเดียวกัน แต่จะมีเอกลักษณ์ของเสียงที่แตกต่างกัน การให้ความสำคัญกับทำนองลายดั้งเดิม ของอีสาน โดยการนำเครื่องดนตรีพื้นบ้านไปสอดแทรกในเพลง หรือโครงสร้างทำนองลายพื้นบ้านอีสานหลาย ๆ เพลง นำมา ผสมผสานกัน และเทคนิคการประพันธ์เพลงเพื่อให้เกิดความน่าสนใจ คือ ให้วิเคราะห์จากนักร้องเป็นหลักแล้วจินตนาการว่าจะนำ เครื่องดนตรีชนิดใดมาร่วมบรรเลงรอบข้างนักร้อง และให้ความสำคัญกับเสียงประสาน และการสอดประสานเพื่อทำให้เสียงของ นักร้องมีความโดดเด่น จากการสัมภาษณ์อาจารย์พงศพร อุปนิ (อ้น แคนเขียว) (สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2564) พบว่า จะให้ ความสำคัญกับโครงสร้างของเพลงก่อนอันดับแรก (Form) และคอร์ดก่อน แล้วจึงนำเครื่องดนตรีมาบรรเลงตามที่หลัง ด้วยวิธีการ ต่าง ๆ เช่น การดันสัด ทั้งแบบไม่มีจังหวะประกอบหรือมีจังหวะประกอบ ส่วนอารมณ์เพลงจะใช้เทคนิคการศึกษาภาษาของท้องถิ่น นั้น ๆ แล้วถ่ายทอดผ่านเครื่องดนตรีออกมาให้เข้าถึงอารมณ์ของผู้ฟังให้มากที่สุด และจากการสัมภาษณ์อาจารย์วิเชษฐ์ สุดโต (สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2564) พบว่า มีเทคนิคจากการฟังและลอกเลียนแบบทำนอง หลังจากนั้นนำโมติฟมายืดขยายออก (Augmentation) หรือหดเข้า (Diminution) หรือแยกสลับตำแหน่ง (Split) ในการทำวิธีดังกล่าวจึงเกิดเป็นโมติฟขึ้นมาใหม่ หลังจากนั้นค่อยมาคิดเรื่องของจังหวะ โดยนำกลุ่มจังหวะมาคิดเป็นกลุ่มจังหวะสั้น ๆ ส่วนเทคนิคการคิดเรื่องโครงสร้างเพลง (Form) มีแนวคิดโดยไม่มีการซ้ำท่อน (Non-Repetition) โดยค่อย ๆ แต่งต่อเนื่องกันไปทีละท่อน และอาจมีการนำโมติฟในท่อนแรกมา ขยายต่อหรือมาพัฒนาดัดแปลงเพื่อสร้างท่อนต่อไป นอกจากนี้ ยังใช้แนวคิดเรื่องการเกริ่นในดนตรีอีสานมาใช้ในเพลง ซึ่งการเกริ่น เป็นการอินโทร (Intro) ก่อนจะเข้าเพลงอาจเล่นไม่อยู่ในจังหวะที่ตายตัว เป็นการลื่นไหลของผู้ร้องหรือผู้บรรเลงตามแต่อารมณ์ ถ้า เป็นเพลงพื้นบ้าน จะนำแนวคิดเรื่องบันไดเสียงโดยการใช้นับบันไดเสียงไมเนอร์เพนทาโทนิค (Minor Pentatonic) ผสมผสานกับโด เรียนโมด (Dorian Mode)

2. การสร้างสรรค์เพลงอีสานร่วมสมัยจากทำนองลำผู้ไท

ผลการวิจัยพบว่า ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

2.1 การวางคีตลักษณ์ ได้กำหนดคีตลักษณ์ของบทเพลง ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ท่อนโดยมีคีตลักษณ์เป็น A B C ดังนี้

ท่อน A จินตนาการถึงเรื่องราวประวัติความเป็นมาของชนเผ่าผู้ไทในภาคอีสาน การเดินทางอพยพย้ายถิ่น และสื่อ ถึงความเป็นยุคเก่าจะถ่ายทอดโดยใช้ “ปี่ภูไท” วิธีการ คือ ใช้เพียงปี่ผู้ไทเครื่องดนตรีชิ้นเดียวเป็นทำนองหลัก จินตนาการถึง บรรยายการก่อร่างก่อไฟ ประกอบด้วยเสียงกะโหล่งว้าว ควายดังมาเป็นระยะ สื่อถึงการอพยพย้ายถิ่นฐาน ทำการตั้งค่ายพักแรม ระหว่างการเดินทาง หลังจากนั้นจะใช้เทคนิคการซ้ำทำนองแต่มีคอร์ดรองรับโดยใช้โหมด C Aeolian ในลายใหญ่ของปี่ภูไท และ C Dorian ในลายน้อยของปี่ผู้ไท ในท่อน A2

ท่อน B ได้กล่าวถึงการเดินทางที่สิ้นสุดลง และความต้องการสร้างบ้านแปงเมือง โดยต้องการสื่อถึงวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมชาวผู้ไท

ท่อน C ได้กล่าวถึงความสมบูรณ์ของวัฒนธรรม ไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม เนื่องจาก สังคมมีการ เปลี่ยนแปลงไป ทำให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวภูไทถูกหล่อหลอมเข้ากับวัฒนธรรมจากภายนอก ในตอนนี้ผู้ประพันธ์จะใช้เทคนิค การประพันธ์แบบวงโมเดิร์น ออเคสตรา (Modern Orchestra) โดยมีเครื่องดนตรีประกอบ

2.2 ในการสร้างทำนองเพลงผู้เฒ่าร่วมสมัย ผู้วิจัยแบ่งวิธีการสร้างทำนองออกเป็น 2 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1 การสร้างทำนองแบบต้นสด (Improvisation) โดยให้ผู้บรรเลงจินตนาการตามแนวคิดของผู้วิจัยที่สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาวภูไท ดังภาพประกอบที่ 1



ภาพประกอบที่ 1 ตัวอย่างการสร้างทำนองแบบต้นสด (Improvisation) ด้วยขลุ่ยไท

แบบที่ 2 การคัดลอกทำนองเดิม โดยการนำวลีสั้น ๆ (Motif) มาพัฒนาทำนองเป็นทำนองใหม่ แล้วนำมาสร้างทำนองด้วยเทคนิคการซ้ำทำนอง ดังภาพประกอบที่ 2



ภาพประกอบที่ 2 ตัวอย่างการนำวลีสั้น ๆ มาสร้างทำนองใหม่

2.3 การสร้างคอร์ด โดยการสร้างคอร์ดจากคอร์ดโปรเกรสชั่น (Chord Progression) โดยกำหนดคีย์เพลงเป็น C Aeolian Mode และ C Dorian Mode ในท่อน A2 และใช้คอร์ดโทนิค (Tonic) ไปหาคอร์ดซับโด-มินันท์ (Sub-dominant) และดอมินันท์ (Dominant) (I-IV-V) ในท่อน A2 และใช้เทคนิคการวางคอร์ดโดยใช้ Alternation หมายถึง “การสลับปรับเปลี่ยน” เพื่อไม่ให้เกิดการรู้สึกเบื่อกับการแข่งขันคอร์ดเดิมนาน ๆ

2.4 การสร้างจังหวะ โดยการสร้างจากจังหวะกลองใหญ่ของชาวภูไท โดยลอกเลียนแบบมาจากจังหวะกลองใหญ่ของชาวภูไทดั้งเดิม การพัฒนาจังหวะให้เป็น 3 พยางค์ การสร้างจังหวะด้วยการเปลี่ยนความเร็วและอัตราจังหวะใหม่ การสร้างจังหวะตามกระสวนจังหวะของเครื่องดนตรีอื่น ๆ การสร้างจังหวะจากจังหวะผู้ไทโดยใช้เสียงจากอิเล็กทรอนิกส์ การสร้างจังหวะจากการผสมผสานระหว่างจังหวะผู้ไทและจังหวะที่เป็นสากล การสร้างจังหวะโดยการยืดตัวโน้ต

2.5 การพัฒนาทำนอง การพัฒนาทำนองใน 3 รูปแบบ คือ การพัฒนาทำนองโดยทฤษฎี Negative harmony และการพัฒนาทำนองโดยทำให้ทำนองหดลงหรือทำให้สั้นลง (Diminution) และการใช้นัดขัด (Syncopation)

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการสร้างสรรคเพลงอีสานร่วมสมัยจากทำนองลำผู้ไท ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวคิดการสร้างสรรคทำนองลำผู้ไท พบว่า 1) แนวคิดการสร้างคิตลักษณ์ของเพลงโดยไม่มีท่อนซ้ำ (Non-Repetition) แบ่งออกเป็น 3 ท่อน ได้แก่ ท่อนที่ 1 เรื่องราวประวัติความเป็นมาของชนเผ่าผู้ไทในภาคอีสาน การเดินทางอพยพย้ายถิ่น โดยใช้ขลุ่ยไท ท่อนที่ 2 วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ชาวภูไท ท่อนที่ 3 เป็นการสื่อถึงการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมของชาวภูไท การปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมที่ผสมผสานวัฒนธรรมในอดีตมารวมกับวัฒนธรรมใหม่ เพื่อสร้างความทันสมัย และส่งต่อสู่คนรุ่นหลัง 2) แนวคิดการเลือกทำนองโดยเลือกจากเสียงกริ่งเป็นหลัก เพราะว่าเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวผู้ไท ทั้งการร้องหรือการบรรเลงเครื่องดนตรี โดยเฉพาะเสียงของขลุ่ยไท จะถูกนำมาใช้เป็นทำนองหลักของบทเพลง 3) แนวคิดการเลือกเครื่อง

ดนตรี จะนำเครื่องดนตรีอีสานไปสอดแทรกในเพลง โดยการเทียบเคียงลักษณะของเสียงและรูปร่างของเครื่องดนตรีตะวันตกกับเครื่องดนตรีอีสาน แล้วเลือกใช้ เครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทแทนเครื่องดนตรีตะวันตก ได้แก่ ปี่ผู้ไท แคน พิณ แล้วนำมาผสมผสานกับเครื่องดนตรีตะวันตกเพื่อให้เกิดความทันสมัย 4) แนวคิดสื่อความหมายของเพลง โดยศึกษาภาษาของชาวผู้ไท วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและเข้าใจความหมาย วรรณยุกต์ของภาษาชาวผู้ไท เพื่อให้การสื่อความหมายของเพลงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผู้ประพันธ์

2. เพื่อการสร้างสรรค์เพลงอีสานร่วมสมัยจากทำนองลำผู้ไท พบว่า มีวิธีการและขั้นตอน ประกอบด้วย 1) การวางคีตลักษณ์ ได้กำหนดคีตลักษณ์ของบทเพลง ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 3 ท่อน 2) การสร้างทำนองแบ่งวิธีการสร้างทำนองออกเป็น 2 แบบ ได้แก่ แบบที่ 1 การสร้างทำนองแบบด้นสด (Improvisation) แบบที่ 2 การคัดลอกทำนองเดิม 3) การสร้างคอร์ด 4) การสร้างจังหวะ 5) การพัฒนาทำนองโดยใช้ทฤษฎี Negative harmony การสร้างสรรค์เพลงอีสานร่วมสมัยจากทำนองลำผู้ไทนอกจากที่ใช้ทฤษฎีใหม่ ๆ หรือแนวคิดใหม่ ๆ เข้ามาใช้แล้ว นับได้ว่าเป็นงานวิชาการที่ทรงคุณค่าทางวิชาการดนตรี เพราะนอกเหนือจากแนวคิดทฤษฎีทางด้านดนตรีแล้ว จะต้องเชื่อมโยงศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต และต้องแสดงถึงวัฒนธรรมดั้งเดิมและวัฒนธรรมสิ่งใหม่ที่เข้ามา ดังนั้น การศึกษางานสร้างสรรค์จึงเชื่อมโยงทั้งศิลปวัฒนธรรมและทฤษฎีด้านการสร้างสรรค์ เพื่อให้วิชาการทางด้านการสร้างสรรค์มีความสมบูรณ์ที่สุด

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องการสร้างสรรค์เพลงอีสานร่วมสมัยจากทำนองลำผู้ไท ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

แนวคิดการสร้างสรรค์ผลงานเพลงอีสานร่วมสมัยจากทำนองลำผู้ไท พบว่า มีการฟังและลอกเลียนแบบทำนอง การนำโมทีฟมายืดขยายออก (Augmentation) หรือหดเข้า (Diminution) หรือแยกสลับตำแหน่ง (Split) ในการทำวิธีดังกล่าวจึงเกิดเป็นโมทีฟขึ้นมาใหม่ การคิดเรื่องของจังหวะ โดยนำกลุ่มจังหวะมาคิดเป็นกลุ่มจังหวะสั้น ๆ การคิดเรื่องโครงเพลง (Form) แนวคิดเรื่องเกริ่นในดนตรีอีสานมาใช้ในเพลงของผู้ร้องหรือผู้บรรเลงตามแต่อารมณ์ โดยสอดคล้องกับบรรพตพงศ์ ภูลัยยาว (2564) ได้กล่าวไว้ว่า การสร้างสรรค์งานวิชาการทางด้านดนตรี โดยผสมผสานระหว่างทำนองพื้นบ้านอีสานกับเทคนิคการประพันธ์ดนตรีแบบตะวันตก ได้ใช้เทคนิค ได้แก่ เทคนิคขั้นคู่เสียงกลมกล่อม (Consonant Interval) และขั้นคู่เสียงกระด้าง (Dissonant Interval) เทคนิคการคัดลอกทำนอง เทคนิคการเปลี่ยนคีย์ (Modulation) เทคนิคออสตินาโต (Ostinato) เทคนิคโน้ตจังหวะขัด (Syncopation) เทคนิคทำนองสอดประสาน (Counter Point) การใช้บันไดเสียงบลูส์ (Blues Scale) เทคนิคซีควเอนซ์ (Sequence) และใช้บันไดเสียงเพนทาโทนิค (Pentatonic Scale) และยังสอดคล้องกับอมรรมาศ มุกตาม่วง (2561) ที่กล่าวถึงแนวคิดในการสร้างสรรค์บทเพลงในแต่ละยุค มีความน่าสนใจ คือ การจุดประกายความคิดเพื่อต่อยอด ศูนย์แนวความคิดเพื่อการสร้างสรรค์ชิ้นงาน ทั้งนี้พบว่าแนวคิดของผู้ประพันธ์มีความหลากหลายและความแตกต่างไปในแต่ละยุค เช่น การใช้รูปแบบที่แต่หลักการประพันธ์แบบฟิวส์ (Fugue) หรือการเลียนเสียงทำนองหลัก (Theme) และมีการสอดประสานทำนอง (Counterpoint) ยังมีระบบ หรือการใช้รูปแบบเพลงประเภทเพลงร้องศิลป์ (Art song) ซึ่งเป็นเพลงขับร้องคลาสสิกขนาดสั้น ที่ได้รับการผสมผสานระหว่างบทกวีและคีตศิลป์ไว้อย่างลงตัว ซึ่งแนวคิดการสร้างสรรค์บทเพลงในแต่ละยุค ได้ถูกพัฒนาต่อยอดไปหลากหลายตามยุคสมัย ตามกระแสนิยมทางสังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนตามจุดมุ่งหมายของการประพันธ์

นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังมีแนวคิดด้านกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานเพลงดังกล่าวได้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) แนวคิดการสร้างคีตลักษณ์ของเพลง โดยไม่มีการซ้ำท่อน (Non-Repetition) 2) แนวคิดการเลือกทำนอง โดยเลือกจากเสียงเกริ่นเป็นหลัก เพราะว่าเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวผู้ไท ทั้งการร้องหรือการบรรเลงเครื่องดนตรีโดยเฉพาะเสียงของปี่ผู้ไท จะถูกนำมาใช้เป็นทำนองหลักของบทเพลง 3) แนวคิดการเลือกเครื่องดนตรี จะนำเครื่องดนตรีอีสานไปสอดแทรกในเพลง โดยการเทียบเคียงลักษณะของ

เสียงและรูปร่างของเครื่องดนตรีตะวันตกกับเครื่องดนตรีอีสาน แล้วเลือกใช้ เครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวภูไทแทนเครื่องดนตรีตะวันตก ได้แก่ ปี่ภูไท แคน พิณ แล้วนำมาผสมผสานกับเครื่องดนตรีตะวันตกเพื่อให้เกิดความทันสมัย 4) แนวคิดสื่อความหมายของเพลง โดยศึกษาภาษาของชาวภูไท วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและเข้าใจความหมาย วรรณยุกต์ของภาษาชาวภูไท โดยสอดคล้องกับ Martin Fautley (อ้างถึงในอมรรมาศ มุกตาม่วง, 2561) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการพัฒนากระบวนการประพันธ์เพลง ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ 1) ขั้นตอนการกระตุ้นหรือการเสริมแรง (The Composing Stimulus) 2) ขั้นเริ่มต้น (Initial Confirmatory Phase) ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากขั้นตอนแรก เพื่อตั้งสิ่งที่ถูกกระตุ้นมาทำการกำหนดทิศทาง และเป้าหมายของการสร้างชิ้นงานในขั้นต่อไป 3) ขั้นการเริ่มต้นนำไอเดียที่ได้มาใช้สร้างสรรค์ชิ้นงาน (Generation and Exploitation of Ideas) 4) ขั้นการจัดวางวัตถุดิบหรือไอเดียที่ได้ รับลงในรูปแบบตามการออกแบบที่ผู้ประพันธ์กำหนด (Organization Matters) 5) ขั้นตอนระหว่างการสร้างงานซึ่งยังไม่สมบูรณ์ (Work-in Progress Performances) 6) ขั้นตอนการแก้ไขวัตถุดิบที่มีอยู่แต่เดิมแล้ว (Revision) 7) ขั้นตอนของการเพิ่มเติมทำนองให้เพลงมีความยาวขึ้น การแปลงรูป หรือการพัฒนาทำนองใหม่ ที่สอดคล้องต่อยอดจากเดิม (Transformation and Development) และขั้นตอนสุดท้าย ซึ่งมักจะออกมาในรูปแบบสกอ์เพลง และการจัดการแสดงเพลงด้วยวงดนตรีตามที่ผู้ประพันธ์กำหนดขึ้น (The Final Performance)

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยการสร้างสรรค์เพลงอีสานร่วมสมัยจำทำนองลำภูไท โดยใช้ทำนองภูไท 3 เผ่ามาประยุกต์ โดยใช้ทฤษฎีดนตรีสากล ซึ่งก็มีอีกหลายวิธีการในการเรียบเรียงดนตรีขึ้นมาใหม่ ซึ่งควรค่ากับการศึกษาในหลาย ๆ รูปแบบ อันเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องนี้ต่อไป

1.2 การวิจัยครั้งนี้พบว่า วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชาวภูไทยังคงรักษาไว้เป็นอย่างดี เช่น การแต่งกาย ภาษา ประเพณี ความเชื่อ ฯลฯ ดังนั้นหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนควรร่วมมือกันในการสนับสนุนให้คนในท้องถิ่น หรือในระดับชาติ ได้เล็งเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมชาวภูไทด้วยการรณรงค์ให้ความรู้ประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่าง ๆ เพื่อเป็นการสืบทอดอย่างยั่งยืนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยเพิ่มเติมถึงที่มาของทำนองลำผู้ไทว่ามีต้นกำเนิดของทำนองมาจากไหน เพื่อเป็นฐานข้อมูลในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวผู้ไทอย่างลึกซึ้ง เพื่อให้เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และเป็นฐานข้อมูลในการป้องกันการสูญหายของวัฒนธรรมดั้งเดิม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เสร็จสมบูรณ์เป็นอย่างดีได้ด้วยความช่วยเหลือ และการให้คำปรึกษาจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพล เนสุลินธ์ ศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี ผู้ให้แนวทางการวิจัยอย่างใกล้ชิดตั้งแต่เริ่มต้น และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ แสงทอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ฉิมท้วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศิริพงษ์ แก้วพลอย ผู้ช่วยศาสตราจารย์.ดร.พิทยวัฒน์ พันธะศรี ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นภาพสะท้อนและให้คำแนะนำเสนอแนะในการทำวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณ อ.ธรรมชาติ งามะพันธ์ นายสุจินต์ กุลชนะรงค์ (อ.จินนี่ ภูไท) นายพงศพร อุปนิ (อ.อ้น แคนเขียว) อ.วิเชษฐ์ สุดโต ผู้เชี่ยวชาญการสร้างสรรค์เพลงอีสานร่วมสมัยที่ให้คำแนะนำในวิธีเริ่มต้นในแนวทางการคิดสร้างและพัฒนาทำนองในการสร้างสรรค์บทเพลงอีสานร่วมสมัย ขอกราบรำลึกพระคุณท่านอาจารย์วาลิชญ์ จรรย์ยานนท์ อาจารย์มนัส วัฒนไชยยศ ผู้ล่วงลับ อาจารย์บรรจง ชลวิโรจน์ และอาจารย์ศิริพงษ์ แก้วพลอย ตลอดจน ผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับวิชาทฤษฎีดนตรีสากลและการ

ประพันธ์เพลง ทุกท่านที่ให้คำแนะนำช่วยเหลือและเป็นกำลังใจในการศึกษาตลอดมาสุดท้ายผลอันจะเป็นประโยชน์ความดีความงามทั้งปวงที่เกิดขึ้นจากการศึกษาวิทยานิพนธ์นี้ ขอมอบแด่คุณพ่อและคุณแม่ ผู้ล่วงลับที่เคารพยิ่งและหากมีข้อบกพร่องด้วยประการใด ๆ ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้ด้วย ความขอบคุณยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- จังหวัดนครพนม. (2561). *จังหวัดนครพนม*. สืบค้นเมื่อ 24 กันยายน 2561, จาก <http://www2.nakhonphanom.go.th/charm>
- ณัชชา พันธุ์เจริญ. (2558). มิติใหม่ของดนตรีสากลในประเทศไทย. *ดนตรีสร้างสรรค์เชิงวิชาการ*, 30-31.
- ปิยพันธ์ แสนทวีสุข. (2546). *การประพันธ์เพลง*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). สาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม .
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2526). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- สุกรี เจริญสุข. (2538). *ดนตรีชาวสยาม*. กรุงเทพฯ: Dr.Sax.
- อมรมาศ มุกตาม่วง. (2561). ศาสตร์และศิลป์แห่งการประพันธ์เพลง. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 22(2). น.50-61.
- อรรถพงศ์ ภูลายยาว. (2564). บทประพันธ์เพลง “กังคี” สำหรับวงแซกโซโฟน. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 8(1). น.191-120.

บุคลากร

- ธรรมชาติ ถามะพันธ์. (ผู้ให้สัมภาษณ์). สมศักดิ์ ท้าวสบาย (ผู้สัมภาษณ์). สถานที่ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด. เมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2564
- พงศพร อุปนิ (ผู้ให้สัมภาษณ์). สมศักดิ์ ท้าวสบาย (ผู้สัมภาษณ์). สถานที่ จังหวัดมหาสารคาม. เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2564.
- วิเชษฐ์ สุดใจ (ผู้ให้สัมภาษณ์). สมศักดิ์ ท้าวสบาย (ผู้สัมภาษณ์). สถานที่ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2564
- สุจินต์ กุลชนะรงค์ (ผู้ให้สัมภาษณ์). สมศักดิ์ ท้าวสบาย (ผู้สัมภาษณ์). สถานที่ ห้องบันทึกเสียงภูไทเร็คคอร์ด. เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2564.